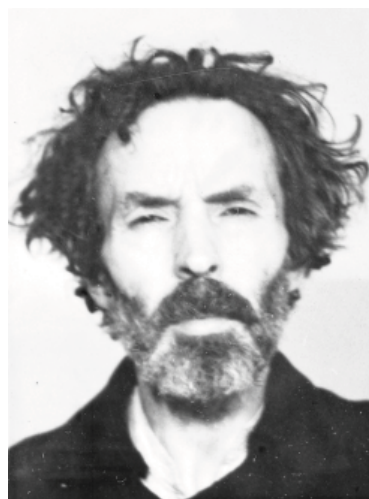

PREOTUL ȘI OMUL DE ȘTIINȚĂ DIMITRIE BALAUR (110 ani de la naștere)

*Dr. hab., prof. univ. Nicolae BĂIEȘU
Institutul de Filologie al AȘM*

Dimitrie BALAUR (4.09.1903- 19.04.1996)

THE PRIEST AND SCIENTIST DIMITRIE BALAUR (110 years since birth)

Summary: Dimitrie Balaur (born September 4, 1903 – died April 19, 1996) was a distinguished priest and folklorist. „Apart from the two eminent folklorists, Gheorghe V. Madan and Petre V. Stefanuca, the Lapusna County is famous for another folklorist from the 1930s, Balaur, with a smaller contribution and therefore less known. However, we should talk about him, because in the interwar folklore he was the only Bessarabean who has printed a remarkable collection: *From the popular literature of Bessarabia (in the village of Rezeni - Lapusna)* in our first edition of the folklore magazine” (Jordan Datcu). The collection was published in the magazine „Sezatoarea” („Evening sitting”) (Falticeni), 1929, no. 1-2. It contains the folklore performed at weddings and the winter holidays, lyrical songs and moaning etc. It is appropriate that all works published (or possibly, left in manuscript) of the priest and researcher D. Balaur to be selected in a separate collection and published.

Keywords: priest, researcher, interwar folklore, Lapusna – Rezeni villages, remarkable collection.

Rezumat: Dimitrie Balaur (n. 4 sept. 1903 – d. 19 apr. 1996) a fost un deosebit preot și folclorist. „În afară de cei doi folcloriști consacrați, Gheorghe V. Madan și Petre V. Ștefănuță, județul Lăpușna a dat, în perioada interbelică, încă un folclorist, Balaur, cu o contribuție mai restrânsă și de aceea mai puțin cunoscut. Totuși, el trebuie menționat, pentru că în folcloristica interbelică a fost singurul basarabean care a tipărit, în prima noastră revistă de folclor, o colecție remarcabilă: *Din literatura populară a Basarabiei (din satul Rezeni – Lăpușna)*” (Jordan Datcu). Culegerea a fost publicată în revista „Șezătoarea” (Fălticeni), 1929, nr. 1-2. Conține folclor interpretat la nunți și la sărbătorile de iarnă, cântece lirice, bocete ș. a. Se cuvine ca toate lucrările publicate (ori, posibil, rămase în manuscris) ale preotului și cercetătorului D. Balaur să fie adunate și tipărite într-o culegere aparte.

Cuvinte-cheie: preot, cercetător, folcloristica interbelică, s. Rezeni – Lăpușna, colecție remarcabilă.

S-a născut la 4 septembrie 1903 în familia dascălului Isidor Balaur din comuna Răzeni, jud. Lăpușna (azi în r. Ialoveni). Aceeași localitate este baștina lui Ion Pelivan și Ion Inculeț. Aici a trăit mulți ani Elena Alistar, pedagog, om politic, singura femeie-deputat în Sfatul Țării. Toate aceste trei personalități au fost mari luptători pentru unirea Basarabiei cu Patria-mamă.

După terminarea școlii primare, în 1910, D. Balaur s-a înscris la Seminarul Teologic din Chișinău, apoi a urmat cursurile Facultății de Teologie a Universității din București, absolvindu-le cu „magna cum laudae” (1928). Pe parcursul unui an de studii (1928-1929) a fost profesor de religie la liceul din Rezina. A absolvit și Facultatea de Litere și Filozofie, specialitatea de Geografie și Slava veche cu aceeași înaltă distincție (1932). În perioada studiilor universitare a audiat cursurile profesorilor Nicolae Iorga, Constantin Giurescu, Simion Mehedinți. Atunci tânărul D. Balaur a început să dovedească aptitudini de cercetător. În timpul vacanțelor culegea creații folclorice în satul natal. În mod special, D. Balaur era apreciat de profesorul universitar Nicolae Popescu, academician.

Fiind primite creațiile populare culese de D. Balaur în s. Răzeni la publicația din Fălticeni „Șezătoarea”, Gheorghe T. Kirileanu – redactor al revistei și secretar general al Fundației „Regele Ferdinand I” – îl înștiința pe culegătorul de folclor, printr-o scrisoare din 2 ianuarie 1929, că președintele Fundației „a rămas deplin mulțumit de rezultatul cercetărilor” în satul basarabean [1, p. 95].

În altă scrisoare, din 31 martie același an, G. T. Kirileanu îi comunica lui D. Balaur că manuscrisul lui va fi publicat „în cel mai apropiat număr” al revistei [1, p. 95]. Tot acolo, G. T. Kirileanu îl sfătuia: „Ar fi bine să urmezi povețele părintelui Nicolae Popescu privitoare la lucrarea pentru licență, de prezentat acum, în iunie. Ți-ai lua grija despre asta și ai putea să-ți rânduiești o viață mai potrivită, care să-ți

îngăduie a-ți desfășura toate darurile d-tale, pe care noi le prețuim din toată inima” [1, p. 95]. Menționăm că la sugestia profesorului său, D. Balaur a realizat teza de licență – *Bisericile din Moldova de răsărit* – pe care a susținut-o cu succes și apoi a publicat-o (în 1934).

După cum a promis G. T. Kirileanu, culegerea lui D. Balaur – *Din literatura populară a Basarabiei (din satul Rezeni – Lăpușna)* – a fost tipărită în revista de folclor „Șezătoarea” (1929, nr. 1-2, ianuarie-februarie, p. 49-75). Folcloristul și etnograful bucureștean Jordan Datcu menționează, pe drept: „În afară de cei doi folcloriști consacrați, Gh. V. Madan și P. Ștefănuță, jud. Lăpușna a dat, în perioada interbelică, încă un folclorist, D. Balaur, cu o contribuție mai restrânsă și de aceea mai puțin cunoscut. Totuși, el trebuie menționat pentru că în folcloristica interbelică a fost singurul basarabeian care a tipărit, în prima noastră revistă de folclor, o colecție remarcabilă, *Din literatura populară a Basarabiei (din satul Rezeni – Lăpușna)*” [2, p. 76-77].

Colecția este însoțită de o notă biografică la subsol, semnată de G. T. Kirileanu. Culegerea conține: conocării, iertăciuni, o colindă la Crăciun, un hăit la Anul Nou, bocete, cântece lirice. Sunt interesante notițele la bocete, în care D. Balaur relatează despre adevărul că textele respective se capătă cu greu de la informatoare. Despre un informator al său D. Balaur dă o scurtă notă biografică [1, p. 77]. Ar fi curioasă o comparație între textele folclorice înregistrate de D. Balaur în preajma anului 1929 și cele culese peste 40 de ani într-o cercetare de teren din 1969 în s. Răzeni (membrii echipei: subsemnatul și două studente – Galina Chiorsac și Eugenia Cijic – studente la Facultatea de Litere a Universității de Stat din Chișinău).

Despre culegerea de folclor apărută, G. T. Kirileanu îi spunea lui D. Balaur, într-o scrisoare din 14 iulie 1929: „I-am dat și părintelui Nicolae [Popescu] un exemplar. Ne-am bucurat amândoi că un tânăr și vrednic fiu al Basarabiei își începe în chip fericit activitatea publicistică pentru cunoașterea vieții sufletești a fraților de peste Prut”. În scrisoarea de răspuns pregătită de D. Balaur acesta recunoștea „vechiului și devotatului prieten” G. T. Kirileanu: „Alături cu bucuria, am avut și regretul că am cules numai o parte din versuri și nimic din creațiile poporului în proză <...>. Neîntrerupt apoi mă gândeam despre lucrările mele în viitor, înaintea ochilor mei vedeam diferite titluri de lucrări, coperte mai mari și mai mici, scoarte și chiar culorile lor”.

Într-o depeșă din ajunul Anului Nou 1930, D. Balaur primea vestea (transmisă tot de G. T. Kirileanu) că lucrarea privind folclorul din Răzeni a fost premiată de Fundația „Regele Ferdinand I”.

Începând cu anul 1930, D. Balaur a activat ca

funcționar la Sfântul Sinod din București, apoi – consilier cultural la Episcopia Bălți, fiind și secretar de redacție la revistele „Biserica ortodoxă română” și „Biserica basarabeiană”. În acel timp a muncit mult, studiind preocupările bisericilor și școlilor din centrul Basarabiei. Deja la începutul anului 1931 îi aducea la cunoștință lui G. T. Kirileanu că a terminat lucrarea importantă despre bisericile și școlile din jud. Lăpușna: „Ultimul sat (de toate sunt 133 sate cu biserici, după ultima schimbare a județului la 1 ianuarie 1930) se termină cu fila 831 (plus 14 de introducere (=845)), restul sunt concluziile serioase cu indicele pe care le transcriu; cu totul vor ieși una mie folio. Domnia Voastră vă veți mira când veți vedea manuscrisul, fiindcă lucrarea a ieșit cum n-am așteptat-o eu însumi. De aceea vor rămâne uimiți toți care vor vedea. O lucrare așa cum am făcut-o nu va face nimeni altul” [1, p. 96]. Spunea în scrisoarea din 27 ianuarie 1931: „Promit că voi face și celelalte lucrări asupra Basarabiei, pentru care am materialul adunat demult: 1. Sărbători și obiceiuri religioase din Moldova de răsărit – care va fi o continuare și completare a lucrării asupra bisericilor; 2. Material folcloric adunat pe malul Nistrului; 3. Starea Eparhiei Chișinăului și Hotinului între anii 1871-1882; 4. Vizitele canonice ale Arhiepiscopului Pavel Lebedev în Basarabia. Pe toate acestea le voi închina Domniei Voastre” [1, p. 97].

În anul 1937, D. Balaur a fost hirotonit preot, cu ocazia sărbătorii Paștelui, slujind în Catedrala episcopală din Bălți. Dar, simțind „eliberarea” care venea la 28 iunie 1940, D. Balaur, împreună cu familia, ca și mulți intelectuali din Basarabia, s-a refugiat în România, la București. În capitală a primit post de preot la biserica „Oborul Nou”. În toamna lui 1941, D. Balaur a revenit, bucuros, la Episcopia din Bălți. Însă la 21 martie 1944 a fost nevoit să se refugieze din nou (pentru totdeauna), de data aceasta, la Caransebeș, unde au fost transportate bunurile Episcopiei din Bălți. În 1945, D. Balaur, cu familia, s-a mutat la București, unde a fost primit ca profesor la Seminarul „Nifon Mitropolitul”. Aici a lucrat până în 1948, când seminarul a fost desființat. La 1 septembrie a aceluiași an D. Balaur a fost numit preot la biserica din cartierul Parcul Domeniilor, așa-numita „Mănăstirea Cașin”. Și aici D. Balaur fusese un slujitor iubit de enoriași. Însă situația în România stăpânită după război de comuniști se schimbă. Organele de represiune îl urmăreau, mai ales, când se întâlnea cu alți preoți din Basarabia. Considerau că la asemenea întâlniri se uneltea împotriva regimului comunist în țară.

În luna martie 1959 „Mănăstirea Cașin” a fost închisă. Slujitorii principali ai mănăstirii, inclusiv D. Balaur, au fost arestați. Preotul basarabeian a fost judecat la Tribunalul Militar din București. A primit sentința de 12 ani pușcărie „pentru luptă contra pri-

mului stat socialist din lume, Uniunea Sovietică” și 15 ani pentru „uneltire contra ordinii sociale”. A stat închis la Jilava, Gherla, Periprava. A fost eliberat la 30 iulie 1964. A mai slujit apoi la bisericile „Puișor”, „Drumul Taberei”, „Sfânta Vineri Nouă” și altele (până în 1996). A colaborat la revistele: „Misionarul”, „Apostolul”, „Însemnări creștine”. A decedat la 16 aprilie 1996, fiind înmormântat la Mănăstirea Cernica, în apropiere de București. Cu puțin înainte de moarte, a fost vizitat, acasă, lângă „Mănăstirea Cașin” de către etnologul Iordan Datcu, împreună cu cercetătorul basarabean Pavel Balmuș, cărora le-a povestit multe despre viața sa.

Elena Teodoreanu, fiica lui D. Balaur, a relatat, cu amănunte, despre activitatea părintelui ei: *Preotul Dimitrie Balaur și ai săi...// Memoria, revista gândirii arestate* (București), 1993, nr. 9, p. 27-37; *Părintele Dimitrie cel necunoscut// Vatra veșniciei – Răzeni: Carte de familie de neam răzenean (1484-2003)/ Concepția, selecția, scenariul – Constantin Mardare, Chișinău, 2003, p. 113-127.*

Se cuvine ca toate lucrările publicate (ori, posibil, unele rămase în manuscris) ale preotului și cercetătorului D. Balaur să fie adunate într-o culegere aparte și republicate/ publicate. Ajutor în sensul acesta este lista titlurilor privind lucrările lui D. Balaur, extrasă de I. Datcu din fișierul Bibliotecii Academiei Române: extrasul cu culegerea *Din literatura populară a Basarabiei*, publicată în „Șezătoarea”, 1929, nr. 1-2, p. 49-75; *Biserici din Moldova de răsărit* (București, 1934, 48 p.); *Anthologhioanele din anul 1766: Studiu de bibliografie* (extras din „Biserica ortodoxă română”, an. III, 1935, nr. 9-10); *Profesorul Gheorghe Vâlsan: Un savant religios* (publicat în „Biserica ortodoxă română”, anul III, 1935, nr. 9-10); *O școală model: Seminarul Teologic din Chișinău sub conducerea părintelui Serghe Bejan* (București, 1936, extras); *Destinul unui preot transnistrean (Petru Vasilcovschi)* (Bălți, 1943, 16 p.; publicat în „Biserica basarabeană”, an. II, 1943, nr. 5); *Vasilcovschi (Preotul Petru), Vizite pastorale individuale/ Pref. de D. Balaur, 1943, 23 p.* (extras din „Biserica basarabeană”, an. II, 1943, nr. 4).

În continuare reproducem din cartea nominalizată mai sus a lui C. Mardare articolul Elenei Teodoreanu, fiica lui D. Balaur (trăiește la București) – *Părintele Dimitrie cel necunoscut* și articolul lui Dimitrie Balaur – *Paștele Blajenilor*.

Bibliografie

1. Iordan Datcu, *G. T. Chirileanu și Dimitrie Balaur// Philologia*, 2011, nr. 5-6.
2. Iordan Datcu. *Dicționarul etnologilor români. Autori. Publicații periodice. Instituții. Mari colecții. Bibliografii. Cronologie*. Ediția a II-a, revăzută și mult adăugită, București, Saeculum I. O., 2006.